

ЦИФРОВИЗАЦИЯТА В ПОДКРЕПА НА СОЦИАЛНИТЕ ИНОВАЦИИ

доц. д-р Христина Благойчева
Икономически университет – Варна

THE DIGITIZATION IN SUPPORT OF THE SOCIAL INNOVATIONS

Assoc. Prof. Ph.D. Hristina Blagoycheva
University of Economics – Varna

Резюме: Съвременните икономически условия изискват нови подходи за задоволяване на социални потребности. Социалните иновации възникват в отговор на новите изисквания и могат да се разглеждат като начин за преодоляване на социалните предизвикателства, насърчаване на устойчивостта и подпомагане на икономическия растеж. Широко навлизане на цифровите технологии в световен мащаб оказва значително въздействие върху установените механизми и променя представите за трудова заетост, икономическа рентабилност, комуникации и социална сигурност. Целта на настоящия доклад е да се изследват възможностите, които цифровизацията предоставя за подкрепа и развитие на социалните иновации. Интернет, социалните медии и широките мобилни приложения са мощни инструменти за преодоляване на бариерите пред споделяне на информация, инвестиране на време и преодоляване на пространства. По такъв начин резултатите от социалните иновации могат да получат нови перспективи за разпространение и да достигнат до много повече хора с определени социални нужди.

Ключови думи: цифрови платформи, социални иновации, социални медии, социална отговорност

Abstract: Modern economic conditions require new approaches for meeting social needs. Social innovations arise in response to new requirements and they can be seen as a way to overcome social challenges, promote sustainability and support economic growth. The widespread introduction of digital technologies globally has a significant impact on established mechanisms and changes the notions of employment, economic profitability, communications and social security. The purpose of this report is to explore the opportunities that digitization provides for supporting and developing social innovation. Internet, social media and wide mobile applications are powerful tools to overcome barriers to information sharing, time investing and overcome spaces. In this way, the outcomes of the social innovations can get new outlook prospects and reach many more people with certain social needs.

Key words: digital platforms, social innovation, social media, social responsibility.

Въведение

През 2010 г., в отговор на масовото възмущение от ширещата се корупция в Индия, нестопанската организация Japaagraha създава уебсайта „Платих подкуп“ (“I paid a bribe”). Уебсайтът използва инструмент за краудсорсинг, акумулирайки информация от гражданите за „естеството, броя, модела, видовете, местоположение-

то, честотата и стойностите на действителните корупционни действия¹ в отделните сфери на услуги в Индия. Гражданите могат да съобщават както за случаи, при които са им поискани подкупи, така и за срещи с честни служители. Събраните данни осигуряват картина на корупционния пейзаж и информация за оказване на натиск върху правителствените отдели, за промяна в правилата и процедурите, и за засилване на контрола върху служителите, работещи в сферата на обществените услуги.

Поради положителните си страни, подходът вече е възприет от местни организации в 29 страни от Азия, Африка, Европа, Северна и Южна Америка. Това е само един от множеството примери как цифровизацията може да съдейства дадена социална иновация да достигне до изключително широк кръг от хора и да доведе до сериозни социални резултати. Използването на интернет и мобилните приложения осигуряват почти мигновена връзка, независимо от разстоянието, между хора с някаква социална потребност и такива, които могат да отговорят на тяхната нужда.

Навлизането и все по-бурното разпространение на социалните иновации в обществения живот е обусловено от наличните несъвпадения между традиционните услуги и нововъзникващите потребности. С развитието на обществото се появяват нови социални предизвикателства, които не могат да бъдат разрешени със стандартните методи, традиционно прилагани от правителствата, бизнеса и гражданското общество. Сред основните социални предизвикателствата остават бедността, социалното изключване, хроничните заболявания и застаряването на населението. Самото разминаване между новите потребности и наличните отговори постоянно разширява границите си поради появата на нови технологии и нови научни знания. Затова целта на настоящия доклад е да се изследват възможностите, които цифровизацията предоставя за подкрепа и развитие на социалните иновации.

Живеем във времена на широка трансформация. развитието на технологиите отваря път към нови, смятани до сега за фантастични възможности. Вече са налични множество ценово достъпни, мощни и широкообхватни инструменти като интернет, онлайн мрежи, общности или платформи, социални медии и мобилни устройства. Те предоставят нови начини за осъществяване на социалните иновации, снижавайки бариерите за свързаност, обхват и мащаб пред тях. Чрез мобилни приложения на смартфоните вече можем да проследяваме състоянието на уредите в дома си, да получаваме консултации от виртуален медицински специалист, да проследяваме движението на закупени по интернет стоки, да пазаруваме или да получаваме информация чрез сканиран бар код, да комуникираме в реално време с хора на другия край на света, да общуваме в групи и да се възползваме от още много други възможности. Цифровите технологии са в състояние да предоставят инструменти за справяне с такива предизвикателства като по-добро здравеопазване [22], по-чиста околна среда, по-безопасни и по-ефективни транспортни решения, по-лесен достъп до обществени услуги и културни мероприятия и по-достъпни медийни възможности.

Същевременно, въпреки бурното развитие на цифровизацията, нейното въздействие върху социалните иновации все още не е цялостно проучено. Счита се, че т. нар. „дигитални социални иновации“ все още са в своя начален стадий и не са разгърнали пълния си потенциал [4]. Това извежда необходимостта да се търсят начини за използване на колективната интелигентност на общностите с цел справяне с големите социални предизвикателства.

¹ www.ipaidabribe.com

1. Дефиниране на социалните иновации

Социалните иновации могат да се проявят в широк спектър от дейности – разработване на нови социални продукти, услуги и програми, реструктуриране на социалните отношения и институции или изграждане на нови модели на местно развитие. В допълнение те могат да доведат и до трансформация на обществените системи или на дейностите на бизнеса, основани на устойчивото развитие и насочени към преодоляване на социални предизвикателства. Те са отворен и възходящ подход, насочен към изграждане на капацитета на отделните лица и общности да действат ефективно в дългосрочен план.

В икономическата литература все още не се е оформила единна и общоприета дефиниция за социалните иновации. Причината за това може да се търси в самия им характер. Те са поле на упражнявани дейности, където дефинициите и значенията се появяват чрез самите хора, предприятия или общности, които правят нещата по нов начин, а академичната литература може само да ги отразява. Но в последните десетилетия социалните иновации са нарастващ обект на внимание както от страна на политиките, така и на учените [1]. Според едно най-общо определение, социалните иновации са нови подходи за посрещане на социални потребности [19]. Според друго – те се отнасят до иновативни дейности, които са мотивирани от социална нужда [13]. А според трето – те са начин за преодоляване на социалните предизвикателства, насърчаване на устойчивостта и подпомагане на икономическия растеж [3]. Характеризирането на иновацията като социална, не означава, че тя е непременно добра, а по-скоро, че е социално желана и отговаряща на социална нужда, която не е възприета като релевантна от пазара [14].

Социалните иновации са разглеждани като начин за справяне с потребностите или разрешаване на проблеми, идентифициращи нови идеи или нови социални структури [9]. Това определение води към модел на търсене, при който решенията се възприемат от голям брой хора, участващи в неговото развитие, с изричен акцент върху социалните взаимодействия. [11], [12]. В тази връзка водещите инициативи на „Европа 2020“ – „Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване“ и „Съюза за иновации“ определят социалните иновации като важен инструмент за справяне със социалните предизвикателства, произтичащи от застаряването на населението, бедността, безработицата, новите модели на трудова дейност и начин на живот, както и от очакванията на гражданите по отношение на социалната справедливост, образованието и здравеопазването [23].

Социалните иновации разчитат на изобретателността на отделните граждани, на организации на гражданското общество, местните общности, бизнеса и държавните служители и услуги. Те са възможност както за публичния така и за пазарния сектор за по-добро удовлетворяване на индивидуални и колективни цели. Не случайно присъстват в множество политически инициативи на Европейската комисия – Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване; Партньорство за иновации; Социалната бизнес инициатива; Иновационното партньорство за активно остаряване в добро здраве; Социалните инвестиционни пакети; Дигиталният дневен ред, новата индустриална политика и Кохезионната политика.

Кое в социалните иновации определя социалния им характер и ги прави значими от гледна точка на социалната защита?

Stanford Social Innovation Review² определя „социалното“ в иновациите от гледна точка на социалната стойност, която те създават. Една иновация е наистина социална, само ако балансът при нея е наклонен повече към социалната полза – за обществото като цяло, а не толкова към частната полза – печалби за предприемачите, инвеститорите и обикновените (не в неравностойно положение) потребители [16]. Бюрото на съветниците по европейска политика (БЕРА) определя социалната стойност като „вид стойност, която се очаква иновациите да доставят: стойност, която е по-малко заинтересована за печалбата, а повече от такива въпроси като качество на живот, солидарност и благополучие“ [6].

Друга опция за характеризирание на "социалното" е чрез насочване на вниманието към тяхното социално въздействие, описвайки ги като обществени постижения, които в сравнение с вече установените решения, осигуряват по-добри такива. И тяхното подобрене се търси не толкова в абсолютната им новост, колкото в последствията им [15]. Разбира се съществуват дебати дали тези решения винаги са непременно по-добри, разглеждайки всичките им последици за отделните групи от обществото. Затова проучването им продължава. Но е важно да се прави разлика между иновации, които имат социално въздействие (като различни нови технологии или социални медийни платформи от типа на Facebook и Twitter) и самите социални иновации. Според някои автори това, което отличава социалните иновации от иновациите изобщо, са поставените цели и задачи, а не непременно крайните резултати, въпреки, че те могат и да се припокриват [10].

2. Влиянието на цифровите технологии

В днешно време голяма част от социалните иновации се свързват с различни приложения и инструменти на информационните технологии. Група учени [5] изследват причинно-следствените връзки между социалните иновации и технологичните иновации. Нещо повече, те наблягат върху „относителността“ на социалните иновации и факта, че те се влияят от различните географски и социално-икономически дейности. Използването на дигиталните технологии в социалните иновации е и в обсега на внимание на европейската политика за икономическо и обществено развитие. Вече е осъзнат потенциалът им за справяне с редица неотложни обществени предизвикателства, някои от които са се проявили именно при взаимодействието на технологични, икономически и обществени сили. Но самите дигитални социални иновации са нововъзникваща област на изследване, а знанията за това кои са дигиталните социални иноватори и как точно се използват цифровите инструменти, все още са непълни. Това, което може със сигурност да се каже за тях е, че те стоят върху точката на пресичане на технологиите, иновациите и желанието да се предложат решения на належащите социални въпроси [7].

Едно изследване определя дигиталните социални иновации като „вид социални и съвместни иновации, в които иноваторите, потребителите и общностите си сътрудничат с помощта на цифрови технологии за съвместно създаване на знания и решения за широк спектър от социални нужди и мащаб, който е бил невъобразим преди възхода на интернет“ [4:5].

Направено проучване отчита, че положителните ефекти на цифровизацията най-общо се проявяват в подкрепа, подпомагане и трансформиране [21]. На тази основа

² <https://ssir.org>.

ефектите от взаимодействието между цифровизацията и социалните иновации най-общо можем да потърсим в три насоки.

На първо място цифровите технологии предоставят възможности за улесняване на социалните иновации и повишаване на тяхната ефективност, създаване на възможности за достъпна свързаност, комбинирана с простота и удобство. Например те могат да улеснят връзката между безработни лица и потенциални работодатели. Като по-специфичен пример може да се посочи инициативата на местната общност за самопомощ, в град Гелдроп-Миерло в Холандия, предоставяща информация и предлагаща онлайн услуги за самопомощ [8]. Пак в Холандия, платформата Viedome Total Community създава виртуална институция за физиологични, медицински и психологически грижи, даваща възможност на възрастните хора, хората с увреждания и лицата, нуждаещи се от дългосрочни грижи, да останат по-дълго в собствената си среда, получавайки медицински консултации, чрез осъществяване на видео връзка³. В Дания функционира инициативата Patient Briefcase [17]. Университетската болница в Одензе в момента провежда проучване на телемедицината, което позволява на пациентите с Хроничната обструктивна белодробна болест (*ХОББ*) да участват във видео консултации на живо, без да напускат дома си.

Цифровизацията осигурява възможности за поява на нови видове социални иновации, които иначе не биха могли да съществуват. Например използването на така наречените „големи данни“ (big data) и мрежовия ефект за широкомащабно колективно проучване [18], чрез които се осъществява събиране и анализиране на данни за това, какви социални потребности имат хората от различни места или по различно време. Новите цифрови технологии могат да предложат социални перспективи от местно произведени и достъпни продукти за хора, които до тогава не биха могли да разчитат на конкретна специфична подкрепа. Например, използването на дигитални инструменти за сканиране и анализиране на наранявания и разработване на проекти за заместване на липсващи крайници с протези, предавани по интернет като алгоритми за локално 3-D печатане. Очевидно е, че се откриват нови области на социални иновации, които са с огромен потенциал, но които все още дори не разбираме напълно.

На трето място цифровите технологии могат да подобрят, променят и дори да нарушат досегашните рамкови структури в обществото. Това реструктуриране от своя страна може да открие пространство за поява на нови възможности за социални иновации. На тази основа можем да представим дигиталните социални иновации като подобряващи (когато доразвиват вече съществуващи решения), радикални (когато експериментират с нови модели на действие), разрушителни и генеративни (когато отхвърлят стария начин на мислене, нарушават моделите на производство, потребление и разпределение и генерират нови идеи). В групата на последните например попадат преминаването към нисковъглеродна икономика или създаването на демокрация с по-голямо участие [4].

3. Използването на цифровите технологии

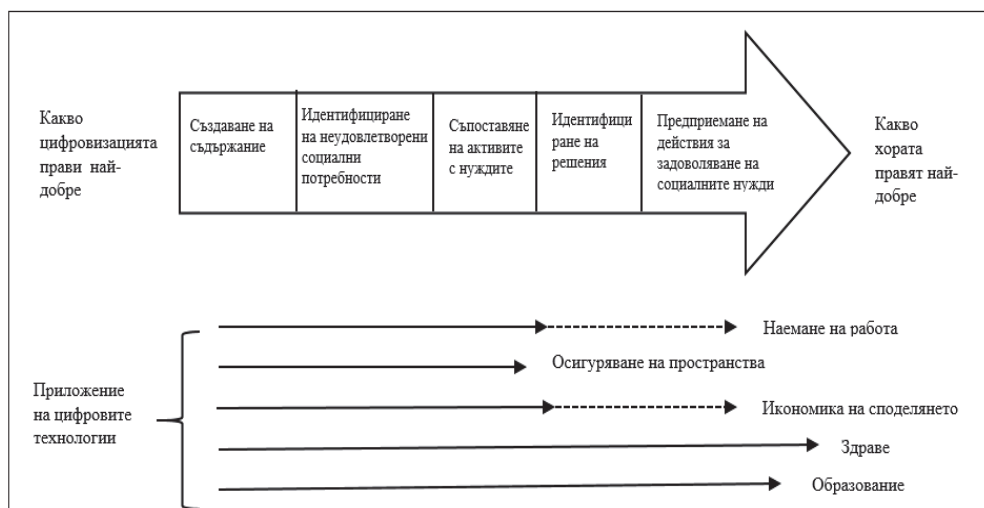
В болшинството случаи, социалните иновации се осъществяват най-успешно чрез използване на стандартни цифрови технологии. Те са лесно достъпни и изискват сравнително лесна адаптация, което дава възможност да бъдат използвани от голям брой лица за различни цели и в разнообразен контекст. Така липсата на цифрови умения рядко се проявява като бариера. Такава бариера обаче може да се прояви при

³ www.tkhcaresolutions.com/viedome-professional.html

някои от лицата в уязвимите групи. Но този проблем обичайно се избягва, тъй като в такива случаи се включват посредници – най-често институции от социалната икономика, заети със защита на своите клиенти.

Един от подходите за представяне на начина, по който цифровите технологии се съчетават със социалните иновации е представен в проекта TEPsIE, финансиран от Европейския съюз по Седмата рамкова програма, 2014 г. [20], изразен чрез веригата на стойността на социалните иновации и използването на цифровите технологии (Фиг. 1) в пет теми, произтичащи от стратегията „Европа 2020“⁴ и програмата за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“⁵: заетост, осигуряване на пространство, икономика на споделянето, здраве и образование. Фигурата отразява резултатите от тридесет проучвания на случаи, избрани от TEPsIE след цялостно детайлно проучване.

Веригата на стойността обхваща различни инструменти, фокусирани върху създаването на съдържание и идентифицирането на неудовлетворени социални потребности в единия край, през съпоставяне на активите с нуждите, към тези, които се фокусират върху намирането на решения и предприемането на действия за посрещане на социалните нужди, в другия край. Веригата комбинира инструментите във всяко звено, по начин, отчитащ ситуациите, в които е най-целесъобразно използването на човешките способности или съответно – намесата на цифровите технологии.

Източник: [20]

Фигура 1. Обща верига на стойността на социалните иновации и използването на цифрови технологии

⁴ <http://ec.europa.eu/europe2020/>

⁵ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

От фигурата се вижда, че в повечето случаи цифровизацията взема активно участие в ранните части на веригата, а в останалите етапи преобладават традиционните дейности и използването на човешките способности. Но при образованието и още повече при здравеопазването, в почти всички етапи на веригата се прилагат цифровите технологии. Това не е учудващо, имайки предвид, че и двата сектора работят с и генерират големи по обем бази от данни, които е по-лесно да се обработват цифрово. Откриват се възможности за по-широко комбиниране на цифровизацията с прилагането на социални иновации и съответно въвеждането на нови форми на иновации.

В някои случаи (основно при осигуряването на заетост и при икономиката на споделянето) цифровите технологии, от една страна, и хората, от друга страна, могат да продължат симбиозата си за постигане на най-подходящите цели.

Заключение

Въз основа на изложеното до тук може да се обобщи, че цифровизираните социални иновации са сложен, динамичен и взаимозависим процес, осъществяващ се с участието на различни заинтересовани страни, включително и ангажирани общности, който е в състояние дори да трансформира обществени норми и институции. Достъпността на информационните и компютърни технологии улеснява навлизането на цифровизацията в социалните иновации, тъй като намалява разходите за дейността и позволява по-високи нива на персонализация, отколкото традиционните методи. Но същевременно трябва да се отчита факта, че цифровизираните социални иновации функционират в рамките на икономика, която не е в равновесие и затова крайните социални резултати не могат винаги да бъдат изцяло предсказани.

Трябва да се има предвид, че за да се осигури положителното въздействие на цифровизацията, технологиите трябва да се използват по подходящ начин. Те трябва да се включат в процеса на дадена социална иновация, само ако е налична ясна социална нужда и необходимост от търсене и прилагане на нови и подходящи решения.

Развитието на все повече и повече иновативни цифрови продукти, които цифрово комуникират със своите потребители в не толкова далечно бъдеще ще доведе до появата на гигантска цифрова екосистема. Очаква се общата инсталирана база на свързаните устройства за интернет на нещата (IoT) да достигне 75,44 милиарда в световен мащаб до 2025 г., което е петкратно увеличение спрямо 2015 г. В началото на 2019 г. 30,3% от IoT устройствата се използват в здравната индустрия, като се очаква до 2020 г. техният дял да нарасне до 40%. [2] А е добре известно, че колкото повече променливи има една сложна система, толкова по-вероятни са грешки. Сред основните проблеми са и поверителността на данните, и сигурността. Свързването в интернет създава уязвимост към хакерство, фишинг и др.

Честите изтичания на данни от социалните медии пораждат сериозни опасения относно стандартите за информационна сигурност в днешния свят. Ако дигиталните социални иновации се превърнат в част от следващата нова реалност, трябва да се наложи и приоритет на сериозни усилия за създаване на строги позиции за сигурност. Остава надеждата, че предсказването, предотвратяването, контролирането и отстраняването на такива проблеми в системата ще предоставят възможности за появата на нови цифрови социални иновационни решения.

Литература:

1. Adams, D. and M. Hess. Social innovation and why it has policy significance, *The Economic and Labour* 21(2), 2010, 139-155.
2. Bera, A. 80 Mind-Blowing IoT Statistics (Infographic), 2019. Достъпно на: <https://safeatlast.co/blog/iot-statistics/>.
3. Blagoycheva, H. The pros and cons of engaging citizens in social innovation, In: Bezpartochnyi, M. et all. Management of innovative development the economic entities. (Collective monograph). Higher School of Social and Economic - Przeworsk, 2018, 136-144.
4. Bria, F. et. al. Digital Social Innovation. Interim Report Executive Summary, NESTA, 2014.
5. Bulut, C., Eren, H. and D. Halac. Which One Triggers the Other? Technological or Social Innovation, *Creativity Research Journal*, 25(4), 2013, 436-445.
6. Bureau of European Policy Advisers. Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union, 2010. Достъпно на: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf.
7. Eid, H. Digital Social Innovation and the Evolving Role of Digital in Museums, MW19: MW 2019. Published January 12, 2019. Consulted May 12, 2019. <https://mw19.mwconf.org/paper/digital-social-innovation-and-the-evolving-role-of-digital-in-museums/>.
8. From living lab de coevering to Brainport healthy living lab fostering a healthy way of life in co-creation with citizens, Brainport Development, Eindhoven. Достъпно на: https://urbact.eu/sites/default/files/4d_cities_eindhoven_action_plan_summary.pdf
9. Hämmäläinen, T. J. and R. Heiskala. Social innovations, institutional change and economic performance. Edward Elgar, 2007.
10. Howaldt J. and M. Schwarz. Social Innovation: Concepts, Research Fields and International Trends, 2010. Достъпно на: www.internationalmonitoring.com/fileadmin/Downloads/Trendstudien/IMO%20Trendstudie_Howaldt_englisch_Final%20ds.pdf.
11. Marcy, R. and M. Mumford. Social innovation: Enhancing creative performance through causal analysis. *Creativity Research Journal*, 19(2-3), 2007, 123-140.
12. Maruyama, Y., Nishikido, M. and T. Iida The rise of community wind power in Japan: Enhanced acceptance through social innovation. *Energy Policy*, 35(5), 2007, 2761-2769.
13. Mulgan, G. The process of social innovation, *Innovations*, 1(2), 2006,145-162. Достъпно на: mitpress.mit.edu/innovations.
14. Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R. and B. Sanders. Social Innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated, The Young Foundation. Skoll Centre for Social Entrepreneurship Working Paper, 376, 2007.
15. Neumeier S. Why do Social Innovations in Rural Development Matter and Should They be Considered More Seriously in Rural Development Research? – Proposal for a Stronger Focus on Social Innovations in Rural Development Research, *Sociologia Ruralis*, 52(1), 2012.
16. Phills Jr J R, Deiglmeier K, and D. Miller. Rediscovering Social Innovation, *Stanford Social Innovation Review*, vol. 6:4, 2008, 34-43.
17. Reducing Stress through the Patient Briefcase initiative, Odense University Hospital, Denmark, Достъпно на: <http://www.telemedicine-momentum.eu/testimonial01/>.
18. Searce, D., Kasper G. and H. McLeod Grant. Working Wikily 2.0: Social Change with a Network Mindset, San Francisco, Monitor Institute, 2009.

19. Simon, J. et. al. DOING SOCIAL INNOVATION. A Guide for Practitioners, Brussels: European Commission, DG Research, 2014.
20. TEPsie. Digital technology in social innovation. A synopsis, Research project funded by the European Union under the 7th Framework Program, 2014.
21. TEPsie. SOCIAL INNOVATION THEORY AND RESEARCH. A Guide for Researchers, research project funded by the European Union under the 7th Framework Program, 2014.
22. Андреева, А. и Г. Йолова. Тенденции при антидискриминационните политики в сферата на здравното осигуряване в условията на дигиталното общество. Сборник с доклади от национална научна конференция на ИУ - Варна „Защита срещу дискриминацията: Правна уредба, проблеми и тенденции”, Варна: СТЕНО, 2018, 255 - 261.
23. Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване „Прогрес“, Официален вестник на Европейския съюз, 20.12.2013 г.